

Karol Weitz

Uniwersytet Warszawski

SKUTEK INTERWENCYJNY WYROKU W PROCESIE CYWILNYM

1. U podstaw konstrukcji procesu jako postępowania dwustronnego leży założenie, że źródłem sporu, który ma rozstrzygnąć sąd, jest dwustronna prawna konstelacja podmiotowa. W konsekwencji proces toczy się z udziałem powoda i pozwanego, a wyrok, który rozstrzyga spór, wywołuje co do zasady skutki prawne tylko w relacjach między nimi. Osoby trzecie nie są stronami procesu, wobec czego nie są związane tym wyrokiem¹. Rzeczywistość prawna jest jednak w wielu sytuacjach bardziej złożona. W szczególności czasem obejmuje ona takie wypadki, w których występują wzajemnie powiązane – w płaszczyźnie materialnoprawnej – stosunki prawne o odmiennym kształcie podmiotowym. Kłasykcznym przykładem może być sytuacja, w której producent towaru dostarcza go sprzedawcy, a ten sprzedaje go następnie kupującemu. W razie, gdy kupujący podniesienie zarzut przeciw sprzedawcy, że towar był wadliwy i zażąda np. jego wymiany względnie obniżenia ceny lub nawet odstąpi od umowy i wystąpi z roszczeniem o zwrot zapłaconej ceny, producent ma interes w tym, aby sprzedawca wygrał proces z kupującym, gdyż w przeciwnym razie narażony będzie na to, że sprzedawca wobec niego wystąpi z odpowiednim roszczeniem. Z kolei sprzedawca ma interes w tym, aby wynik jego procesu z kupującym nie pozostał bez wpływu na jego ewentualny proces z producentem. Dokonywanie w oddzielnych procesach odrębnych ustaleń faktycznych lub ocen prawnych może narażać sprzedającego na to, że przegra proces zarówno z kupującym, jak i późniejszy proces z producentem².

¹ Na temat dwustronności procesu cywilnego i płynących z niej konsekwencji oraz odstępstw od założenia o braku wpływu procesu na sytuację prawną osób trzecich por. m.in. P. Rylski, *Udział osób trzecich w procesie cywilnym – perspektywa kodyfikacyjna*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014, s. 105 i n. Najpoważniejszym przykładem wpływu wyroku na sytuację prawną osób trzecich są wypadki, w których wyrokowi przysługuje rozszerzona – pod względem podmiotowym – prawomocność materialna; por. np. C. Calvaros, *Urteilswirkungen zu Lasten Dritter*, Bielefeld 1978, s. 49 i n.

² Por. K. Weitz (rec.), *Ulrike von Paris, Die Streitverkündung im europäischen Interventionsrecht*, *Berliner Schriften zum internationalen und ausländischen Privatrecht*, hrsg. von Helmut

W prawie polskim w ujęciu normatywnym w takiej sytuacji, jak przedstawiona, jako zasadnicze rozwiązanie przyjmuje się zachowanie dwustronnej struktury procesu, jednak w grę wchodzi umożliwienie wstąpienia zainteresowanej osobie trzeciej do toczącego się już procesu przez zgłoszenie interwencji ubocznej z własnej inicjatywy (art. 76 i n. k.p.c.) lub zawiadomienie jej o tym procesie na wniosek jednej ze stron przez przypozwanie (art. 84 i n. k.p.c.), które może doprowadzić do zgłoszenia przez nią interwencji ubocznej albo jej pozostania poza procesem³. W przypadku zgłoszenia przez osobę trzecią interwencji ubocznej w pierwszej kolejności pojawia się problem jej statusu procesowego, wynikających z niego jej uprawnień oraz ich ograniczeń, związanych głównie z tym, czy chodzi o interwencję zwykłą (niesamoistną, art. 79 k.p.c.), czy kwalifikowaną (samoistną, art. 81 k.p.c.)⁴. Zagadnieniem od tego odrębnym jest znaczenie wyroku wydanego w procesie, w którym osoba trzecia zgłosiła interwencję uboczną lub do którego została przypozwana (proces pierwotny), w razie, gdy dochodzi do kolejnego procesu (procesu wtórnego, następczego) między interwenientem ubocznym lub przypozwanym a interwentem⁵ lub przypozysującym, czyli stroną, do której interwenient uboczny przystąpił w procesie pierwotnym lub która dokonała w tym procesie przypozwania osoby trzeciej⁶.

Przedmiotowe zagadnienie może być w płaszczyźnie procesowej rozwiązane bądź to negatywnie, bądź to pozytywnie. Możliwe jest więc rozwiązanie zakładające, że wyrok, który zapadł w procesie pierwotnym, formalnie nie ma żadnego procesowego znaczenia w procesie wtórnym, czyli nie wywołuje w tym procesie skutków procesowych, gdyż nie jest wiążący w relacji między interwenientem ubocznym lub przypozwanym z jednej strony a interwentem lub przypozysującym z drugiej strony. W grę wchodzi również – częściej przyjmo-

Grothe, Peter Lang. *Internationaler Verlag der Wissenschaften*, Frankfurt am Main 2011, s. XXX + 178, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 4, s. 708–709.

³ Szerzej na temat problematyki udziału osób trzecich w procesie cywilnym oraz innych niż interwencja uboczna instytucji służących zapewnieniu tego udziału *de lege lata* i *de lege ferenda* z uwzględnieniem także kontekstu prawoporównawczego zob. P. Ryłski, *Udział osób trzecich w procesie cywilnym – perspektywa kodyfikacyjna*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 123 i n.

⁴ Na temat tego podziału i wynikających z niego konsekwencji por. m.in. J. Korzonek, *Interwencja uboczna*, (w:) *Przyczynki do polskiego procesu cywilnego*, Kraków 1931, s. 144–155; J. Klimkowicz, *Interwencja uboczna według kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972, s. 15–20.

⁵ Pojęcie interwenta, znane polskiemu językowi prawniczemu, ale współcześnie nieco zapomniane, używane jest w nauce na oznaczenie strony, do której interwenient uboczny przystąpił, a nie jako synonim interwenienta; zob. A. Janowicz, *O interwencji t.z. ubocznej w procesie cywilnym*, Warszawa 1882, s. 30; W. Werhanowski, *O interwencji ubocznej*, Lwów 1903, s. 64, 100–101, 109 i 127. Współcześnie w literaturze obcej por. T. Sutter-Somm, *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Zürich–Basel–Genf 2012, nb 253, s. 66.

⁶ Chodzi tu więc o płaszczyznę skutków zewnętrznych interwencji ubocznej lub przypozwania; por. w tej kwestii J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 165.

wane – rozwiązanie polegające na tym, że wyrok, którym rozstrzygnięty został proces pierwotny, wykracza swym znaczeniem formalnoprawnym poza ten proces i wywołuje skutki procesowe w procesie wtórnym, gdyż pozostaje wiążący w relacji między interwenientem ubocznym lub przypozywany z jednej strony a interwentem lub przypozywającym z drugiej strony. Cechą drugiego rozwiązania jest więc przypisanie wyrokowi wydanemu w procesie pierwotnym określonego skutku procesowego w procesie wtórnym, nazywanego w nauce mianem skutku interwencyjnego lub skutku przypozwania⁷. Mamy wtedy do czynienia z sytuacją, w której wyrok oddziałuje procesowo w sferze osoby, która nie była stroną w procesie pierwotnym, ale brała w nim udział (interwenient uboczny) albo miała taką możliwość (przypozywany, który nie zgłosił interwencji ubocznej).

Przypisanie wyrokowi zapadłemu w procesie pierwotnym skutku interwencyjnego w procesie wtórnym między interwenientem lub przypozywany z jednej strony a interwentem lub przypozywającym z drugiej strony umożliwia zapobiegnięcie wydaniu w tych procesach wyroków mających za podstawę sprzeczne ze sobą ustalenia faktyczne lub oceny prawne⁸. Chodzi o zapewnienie zgodności wyroku wydanego w procesie pierwotnym z wyrokiem zapadającym w procesie wtórnym w płaszczyźnie ustaleń faktycznych i ocen prawnych, które są relewantne z punktu widzenia wyniku każdego z tych procesów. Skoro są to procesy, które obejmują wzajemnie powiązane ze sobą – w płaszczyźnie materialnoprawnej – stosunki prawne o różnej strukturze podmiotowej, to uzasadnione jest to, aby wyroki, które o nich rozstrzygają, były ze sobą koherentne w takim zakresie, w którym ich podstawę stanowią ustalenia faktyczne i oceny prawne odnoszące się do kwestii wspólnych dla tych stosunków prawnych. Pozwala na to skutek interwencyjny przy założeniu, że interwenient uboczny brał udział w procesie pierwotnym względnie przypozywany miał taką sposobność, choć z niej nie sko-

⁷ Treść obu skutków jest z reguły analogiczna. Ich rozróżnienie wynika z tego, że skutek interwencyjny wyroku występuje wtedy, gdy osoba trzecia zgłosiła w procesie pierwotnym interwencję uboczną, podczas gdy o skutku przypozwania mowa wtedy, gdy jedna ze stron dokonała przypozwania osoby trzeciej, która następnie nie zgłosiła interwencji ubocznej; por. K. Weitz, *Skutki uznania zagranicznego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 9, s. 78–79. Założona identyczność treści obu skutków powoduje, że w nauce często występuje po prostu pojęcie skutku interwencyjnego, z wyjaśnieniem, że może on być również następstwem przypozwania mimo niezgłoszenia przez osobę trzecią interwencji ubocznej. Ta konwencja przyjęta jest także w niniejszym opracowaniu. Por. np. H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung und Nebengesetze. Großkommentar*, t. 2, cz. 1, Berlin–Boston 2018, § 68, nb 1, s. 365.

⁸ E. Wieser, *Die Interventionswirkung nach § 68 ZPO*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1966, t. 69, nr 3–4, s. 259–260. Zob. też K. Diedrich, *Die Interventionswirkung – Ausprägung eines Konzepts zivilprozessualer Bindungswirkung*, Frankfurt am Main 2001, s. 93; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*, Tübingen 2003, s. 37. Aspekt materialnoprawny zagadnienia podnoszą L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung im Zivilprozeß – prozessuale Sicherung materiellrechtlicher Alternativverhältnisse*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1971, t. 84, nr 2, s. 182–187; K.-P. Martens, *Grenzprobleme der Interventionswirkung*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1972, t. 85, nr 1, s. 79; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 3, s. 367.

rzyszał. Okoliczność, że pewne ustalenia faktyczne i oceny prawne, na których oparty został wyrok w procesie pierwotnym, wiązą sąd w procesie wtórnym, ma znaczenie także z punktu widzenia ekonomii procesowej. Skutek interwencyjny nie tylko powoduje, że sąd w procesie wtórnym nie może – w granicach działania tego skutku – dokonać innych ustaleń faktycznych lub ocen prawnych niż w procesie pierwotnym, ale oznacza również, że proces wtórny zostaje uproszczony, a jego rozstrzygnięcie ułatwione. Wyłączenie możliwości ponownego zbadania określonych kwestii o znaczeniu faktycznym lub prawnym sprawia, że zadanie sądu jest ograniczone, co pozwala na przyspieszenie postępowania i rozstrzygnięcie sprawy przy mniejszym nakładzie czasu i środków⁹. Można wreszcie dostrzec prewencyjne oddziaływanie skutku interwencyjnego. Skoro ustalenia faktyczne lub oceny prawne, istotne dla rozstrzygnięcia procesu pierwotnego i mające zarazem znaczenie dla rezultatu procesu wtórnego, mają wiązać sąd również w procesie wtórnym, to może to powodować większą skłonność interwenta ubocznego do aktywności procesowej w procesie pierwotnym, a dla przyzwanego stanowić impuls, aby zgłosić interwencję uboczną w tym procesie i brać w nim udział¹⁰.

2. Spośród ustawodawstw obowiązujących na ziemiach polskich w chwili odzyskania niepodległości, poprzedzających przyjęcie dawnego Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r.¹¹, w zasadzie wszystkie znały instytucje interwencji ubocznej i przypozwania. Instytucje te lub analogiczne do nich uregulowane były w przepisach §§ 66–71 oraz §§ 72–74 niemieckiej ustawy o procedurze cywilnej z 1877 r. (niemieckiego ZPO)¹², §§ 17–20 oraz § 21 austriackiej ustawy o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych (ordynacji procesowej) z 1895 r. (austriackiego ZPO)¹³, §§ 84–88 oraz §§ 89–92 węgierskiego kodeksu postępo-

⁹ Wątek ten z różnym nasileniem jest akcentowany w nauce; por. A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung zuungunsten der unterstützten Hauptpartei?*, „Judicium” 1933, nr 5, s. 244; E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 258; K. Diedrich, *Die Interventionswirkung...*, s. 86–87; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*, s. 35 i 38; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 7, s. 368–369.

¹⁰ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 242. O efekcie ubocznym skutku interwencyjnego w tym kontekście mówią E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 257, i L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 187. Por. też K. Diedrich, *Die Interventionswirkung...*, s. 79–81; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 36.

¹¹ Pierwotny tekst Kodeksu postępowania cywilnego został ogłoszony rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r., Dz.U. nr 83, poz. 651. Po znowelizowaniu niektórych przepisów postępowania spornego rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 27 października 1932 r., Dz.U. nr 93, poz. 802, oraz dodaniu przepisów regulujących postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające ogłoszono jednolity tekst Kodeksu w obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r., Dz.U. nr 112, poz. 934; dalej: d.k.p.c.

¹² B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, t. 1, Poznań 1923, s. 69–73.

¹³ W. Werhanowski, *O interwencji...*, s. 86 i n.; A. Bălasits, *Szkic do rozprawy o t. zw. niezawisłej interwencji ubocznej na tle § 20 p.c.*, „Reforma Sądowa” 1903, nr 7–12, s. 81–82.

wania cywilnego z 1911 r.¹⁴, obowiązującego do 1922 r. na polskich obszarach Spisza i Orawy, a także w art. 128¹–128³, art. 653–661 i art. 662–664 rosyjskiej ustawy postępowania sądowego cywilnego z 1864 r.¹⁵. Zagadnienie znaczenia wyroku wydanego w procesie pierwotnym dla procesu wtórnego uregulowane było natomiast tylko w § 68 niemieckiego ZPO, kreującym skutek interwencyjny, mający – z mocy § 74 ust. 3 niemieckiego ZPO – zastosowanie także w wypadku, w którym w procesie pierwotnym doszło do przypozwania. Skutku interwencyjnego nie знаło natomiast wówczas prawo austriackie¹⁶, jak również prawo rosyjskie i węgierskie.

W toku prac nad dawnym Kodeksem postępowania cywilnego w kontekście regulacji interwencji ubocznej i przypozwania w rozważanym kontekście nie przyjęto rozwiązania niemieckiego, lecz wzorowano się na prawie austriackim i węgierskim¹⁷. W przepisach o interwencji ubocznej, tj. w art. 73–79 d.k.p.c., nie znalazł się więc odpowiednik § 68 niemieckiego ZPO¹⁸, a w przepisie o przypozwaniu, tj. w art. 80 § 1 d.k.p.c., mowa była jedynie o tym, że zawiadomienie osoby trzeciej o toczącym się procesie miało następować „dla zachowania skutków prawnych” w stosunku do tej osoby¹⁹. Nauka uznawała, że kwestię, czy

¹⁴ A. Schmidt, *Die Neue Ungarische Civilprozeßordnung*, Leipzig 1911, s. 33–35.

¹⁵ *Ustawa postępowania sądowego cywilnego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim*, oprac. W. Miszewski, S. Goldstein, W. Przedpełski, W. Żywicki, O. Fedorowicz, S. Frankenstein-Sieczkowski, Warszawa 1926, s. 82–84 i 330–338; *Sądowe postępowanie cywilne. Opracowano na podstawie wykładów pp. Profesorów Uniwersytetu Warszawskiego oraz ustawy postępowania cywilnego*, Warszawa 1926, s. 87–90 i 94–96; A. Puternicki, *Przypozwanie*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1933, nr 35, s. 546.

¹⁶ W. Werhanowski, *O interwencji...*, s. 133–134. Trzeba jednak zaznaczyć, że wskutek rozwoju poglądów nauki i judykatury w ciągu XX wieku, po długotrwałych sporach, zwyciężył współcześnie w Austrii pogląd – mimo braku odpowiednika § 68 niemieckiego ZPO i mimo niedokonania żadnej zmiany legislacyjnej w tym zakresie – o obowiązywaniu, pod określonymi warunkami, mocy wiążącej wyroku wydanego w procesie pierwotnym w późniejszym procesie wtórnym między interwentem ubocznym lub przypozwanym a interwentem lub przypozrywającym. Przełomowe w tym względzie było orzeczenie austriackiego Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 1997 r., 1 Ob 2123/96d, dostępne na stronie: <https://www.ris.bka.gv.at>. Por. A. Kahl, *Die Streitverkündung*, Wien 1998, s. 100–122; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*, Wien 2015, t. 2, cz. 1, § 21, nb 21–43, s. 481–488.

¹⁷ Por. F. K. Fierich, *Strony i ich zastępcy*, (w:) *Polska procedura cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem*, przedruk wyczerpanych druków z 1921 i 1923 r., t. I, Warszawa 1928, s. 60–65.

¹⁸ Zwrócił na to uwagę niemiecki komentator d.k.p.c. R. Kann, *Die polnische Zivilprozessordnung. Erster Hauptteil: Streitverfahren nebst Einführungsverordnung*, Berlin 1933, s. 35.

¹⁹ Z reguły przyjmowano, że skutki, do których odwoływał się art. 80 § 1 d.k.p.c., oznaczały skutki regulowane głównie prawem materialnym. Chodziło o przepisy nakładające na stronę stosunku prawnego, pozwaną przez osobę trzecią, obowiązek przypozwania drugiej strony tego stosunku (np. art. 314 k.z. będący odpowiednikiem art. 573 k.c.). Rzadziej taki obowiązek nakładały przepisy d.k.p.c. (np. art. 567 § 3 d.k.p.c.); por. S. Gołab, *Uwiedomienie o sporze i wskazanie poprzednika*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, nr 4, s. 393–396; L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, t. I, Kraków 1934, art. 80, uw. 2, s. 241.

i jakie skutki pociąga za sobą przystąpienie interwenienta ubocznego z uwagi na jego stosunek do strony procesowej, do której przystąpił, względnie przypozwanie przez stronę osoby trzeciej, choćby nie zgłosiła ona następnie interwencji ubocznej, należało oceniać według przepisów prawa materialnego i okoliczności danego stosunku²⁰. Niemniej rozumiano to w ten sposób, że w wypadku, gdy później doszło do procesu między interwenientem ubocznym a interwentem względnie przypozwanym a przypozrywającym, interwenient lub przypozwany nie mógł już zarzucić interwentowi lub przypozrywającemu złego prowadzenia procesu²¹, i okazjonalnie określano taki stan rzeczy skutkiem interwencyjnym²². W powojennym orzecznictwie uznano, że przypozwanego, który nie zgłosił interwencji ubocznej w pierwotnym procesie, nie wiążą ustalenia poczynione w tym procesie i może one je zwalczać w procesie wtórnym między nim a przypozrywającym²³.

Istotną zmianę normatywną w omawianym zakresie wprowadził obowiązujący Kodeks postępowania cywilnego. W art. 82 k.p.c. wprost uregulowano skutek interwencyjny, a w art. 85 k.p.c. identyczny z nim w treści skutek przypozwania. Uzasadnieniem tych zmian miało być dążenie do uzupełnienia „niedomówienia” występującego w poprzednim stanie prawnym i wyjaśnienia, „jakie są materialne skutki procesowe interwencji ubocznej”. Uznano, że nie wystarczają regulacje zawarte w prawie materialnym, nakładające w pewnych sytuacjach pod określonym rygorem powinność przypozwania, gdyż są one zbyt lakoniczne i nie wyjaśniają, że „wynik procesu, do którego przystąpił interwenient uboczny, ma moc wiążącą w stosunku pomiędzy interwenientem a stroną, do której interwenient przystąpił”²⁴. Wbrew tej motywacji i niektórym wypowiedziom doktryny²⁵ – zmiana wynikająca z przyjęcia art. 82 i 85 k.p.c. nie była tylko usunięciem „niedomówienia”, ani też potwierdzeniem zasady przyjmowa-

²⁰ J. Korzonek, *Interwencja uboczna*, (w:) *Przyczynki...*, s. 136; A. Puternicki, *Przypozwanie...*, s. 545. Znamienne, że F. K. Fierich, gdy w kontekście „oznajmnienia sporu” przywoływał przepisy § 68 i § 74 ust. 3 niemieckiego ZPO, łączył je z przepisami niemieckiego prawa cywilnego, a nie traktował jako regulacji obejmującej skutki procesowe wyroku; por. F. K. Fierich, *Strony i ich zastępcy*, (w:) *Polska procedura...*, s. 66–67.

²¹ E. Waśkowski, *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 273; M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947, s. 164. Por. również Z. Hahn, *Charakter prawny stanowiska interwenienta ubocznego w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1938, nr 10, s. 259–260, a w okresie powojennym W. Siedlecki, (w:) J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958, s. 301.

²² Tak M. Waligórski, *Polskie prawo...*, s. 164.

²³ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 1963 r., 3 CR 1008/61, „Nowe Prawo” 1964, nr 5, s. 543, z głosem J. Klimkowicza, *ibidem*, s. 544–547, w której w tym zakresie wyrażono odmienny pogląd.

²⁴ *Projekt kodeksu postępowania cywilnego oraz przepisów wprowadzających*, Warszawa 1964, s. 217. Por. też A. Gołąb, *Przypozwanie w procesie cywilnym (art. 84–85 k.p.c.)*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1, s. 120.

²⁵ Por. W. Broniewicz, *Jakie zmiany w instytucjach interwencji ubocznej i przypozwania wprowadził nowy k.p.c. i kodeks cywilny ?*, „Palestra” 1966, nr 10, s. 22.

nej pod rządami dawnego Kodeksu postępowania cywilnego, lecz w płaszczyźnie procesowej oznaczała w istocie odejście od dotychczasowego rozwiązania, które miało źródło w prawie austriackim, na rzecz rozwiązania naśladowanego uregulowania prawa niemieckiego. Przepisy art. 82 oraz art. 85 k.p.c. stanowią w przeważającej mierze, jakkolwiek nieścisłe, powtórzenie przepisów §§ 68 i 74 ust. 3 niemieckiego ZPO.

3. Punktem wyjścia przy analizie skutku interwencyjnego musi być stwierdzenie, że jego istota i sposób oddziaływania na proces wtórny mają wymiar wyłącznie procesowy²⁶. Skutek interwencyjny nie ma natury materialnoprawnej i w żaden sposób nie oddziałuje na to, jak przedstawia się sytuacja materialnoprawna w relacji między interwenientem ubocznym lub przypozywanym z jednej strony oraz interwentem lub przypozywającym z drugiej strony²⁷. Związanie wyrokiem wydanym w procesie pierwotnym oraz stanowiącymi jego podstawę ustaleniami faktycznymi i ocenami prawnymi, będące treścią skutku interwencyjnego, nie ma jakiegokolwiek pozaprocesowego znaczenia, ponieważ nie wpływa w żaden sposób na pozaprocesową sytuację interwenienta ubocznego lub przypozywanego oraz interwenta lub przypozywającego. Działanie przedmiotowego skutku ma jedynie wymiar procesowy i może przejawiać się wyłącznie w procesie wtórnym²⁸. Próby traktowania skutku interwencyjnego jako zjawiska o naturze materialnoprawnej, pojawiające się w przeszłości²⁹ i całkowicie już nieaktualne, przypominały przebrzmiałe materialnoprawne teorie prawomocności materialnej, w świetle których wyrok słuszny miał stanowić podstawę umocnienia istniejącego prawa, a wyrok niesłuszny zmieniać materialny stan prawny i być w konsekwencji samoistną podstawą powstania prawa³⁰.

²⁶ E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 284; R. Bruns, *Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozessordnung*, (w:) H. W. Fasching, W. Kralik (red.), *Festschrift für Hans Schima zum 75. Geburtstag*, Wien 1969, s. 216; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 16; A. Miączyński, *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, Warszawa–Kraków 1974, s. 156. Zob. jednak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2013 r., V CSK 381/12, OSNC 2014, nr 3, poz. 31.

²⁷ E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*, Zürich–Basel–Genf 2013, art. 77, nb 6a, s. 641; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO). Kommentar*, Zürich–St. Gallen 2016, art. 77, nb 8, s. 623.

²⁸ E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 284–285; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 16; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, t. 1, München 2016, § 68, nb 1, s. 537.

²⁹ Ślady takiego podejścia są powoływane w literaturze; por. R. Bruns, *Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozessordnung*, (w:) H. W. Fasching, W. Kralik (red.), *Festschrift...*, s. 116. Znamienną pozostałością jest w tym kontekście sformułowanie „materialne skutki procesowe interwencji ubocznej”, użyte w uzasadnieniu projektu Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r.; por. *Projekt kodeksu postępowania cywilnego...*, s. 217.

³⁰ Takie zestawienie pojawia się w nauce; por. E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 284; R. Bruns, *Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der*

Treść skutku interwencyjnego wyroku została wyrażona w art. 82 k.p.c. od strony negatywnej przez wskazanie, że interwenient uboczny nie może w stosunku do strony, do której przystąpił, podnieść zarzutu, że sprawa została rozstrzygnięta błędnie albo że strona prowadziła proces wadliwie³¹. Takie ujęcie kładzie nacisk na to, w jakim zakresie w procesie wtórnym dochodzi do wykluczenia przytoczeń interwenienta ubocznego, tj. w odniesieniu do jakich przytoczeń interwenient uboczny nie będzie wysłuchany w tym procesie³². Pod tym kątem skutek interwencyjny jawi się jako rodzaj skutku prekluzyjnego, gdyż jego działanie przejawia się w tym, że powoduje on wyłączenie z materiału procesowego procesu wtórnego określonych przytoczeń³³. W literaturze, nie tylko obcej³⁴, ale po części również krajowej³⁵, częściej jednak podkreśla się pozytywną stronę skutku interwencyjnego, tj. związanie w procesie wtórnym wyrokiem, który został wydany w procesie pierwotnym, w relacji między interwenientem ubocznym lub przypozywany z jednej strony a interwentem lub przypozywającym z drugiej strony.

Skutek interwencyjny rozciąga się po pierwsze na rozstrzygnięcie zawarte w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, tj. tenor tego wyroku i wysłowiony w nim prawny skutek. Innymi słowy skutek interwencyjny, podobnie jak prawomocność materialna, ma za punkt odniesienia przedmiot procesu pierwot-

deutschen Zivilprozessordnung, (w:) H. W. Fasching, W. Kralik (red.), *Festschrift...*, s. 116; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 16.

³¹ W art. 85 k.p.c. wskazano, że dotyczy to również przypozanego na podstawie art. 84 k.p.c., który nie zgłosił przystąpienia do strony przypozywającej jako interwenient uboczny.

³² A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 241–242; E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 248–250 i 283–284; Schneider B., (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 28, s. 484.

³³ Skłania to niektórych autorów do tezy, że skutek interwencyjny jest przede wszystkim skutkiem prekluzyjnym lub że jego natura jest co najmniej dwoista, tj. że jest jednocześnie skutkiem prekluzyjnym i skutkiem rodzącym w określonych granicach związanie w procesie wtórnym wyrokiem wydanym w procesie pierwotnym; por. K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 17–25; R. Bruns, *Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozessordnung*, (w:) H. W. Fasching, W. Kralik (red.), *Festschrift...*, s. 117; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht*, München 2010, nb 57, s. 259.

³⁴ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 241–242; F. Lent, *Der Umfang der Interventionswirkung des § 68 ZPO*, „Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht” 1940, s. 129; E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 285–287 i 293; K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 83–84; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 6, s. 622–623; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 28, s. 484; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 1, s. 640.

³⁵ J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 178–179; J. Jodłowski, (w:) J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, t. 1, Warszawa 1989, art. 82, uw. 2, s. 196; B. Czech, (w:) A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, Warszawa 2016, art. 82, nb 1, s. 404. Rozważania na temat pozytywnej strony skutku interwencyjnego są jednak stosunkowo skromne.

nego, ponieważ obejmuje zawarte w sentencji wyroku rozstrzygnięcie co do tego przedmiotu³⁶. Wynika to z zawartego w art. 82 k.p.c. odwołania do rozstrzygnięcia sprawy, w ramach której interwenient przystąpił do strony³⁷. Na tym treść skutku interwencyjnego jednak nie się wyczerpuje. Rozciąga się on jednocześnie na elementy faktyczne i prawne uzasadnienia wyroku stanowiące podstawę dla zamieszczonego w nim rozstrzygnięcia³⁸. Skutek interwencyjny ma więc za przedmiot również ustalenia faktyczne, na których sąd rozpatrujący sprawę w procesie pierwotnym oparł swoje rozstrzygnięcie, oraz ocenę prawną tych ustaleń i ocenę prawną kwestii prejudycjalnych, przyjętą przy ustalaniu treści tego rozstrzygnięcia³⁹. W tym zakresie treść skutku interwencyjnego wywodzi się z odwołania w art. 82 k.p.c. do tego, że w procesie wtórnym jest wyłączony zarzut „błédnego” rozstrzygnięcia sprawy. Odwołanie to oznacza, że zwiázanie obejmuje nie tylko sam wynik procesu pierwotnego, ale również stanowiące jego podstawę ustalenia faktyczne i oceny prawne, niezależnie od tego, czy były one obiektywnie zgodne z rzeczywistością (ustalenia faktyczne) lub prawidłowe (oceny prawne)⁴⁰. Pośrednio potwierdza to dalsza treść art. 82 k.p.c., w której mowa o wyłączeniu skutku interwencyjnego w sytuacji, w której w procesie pierwotnym interwenient uboczny nie mógł skorzystać ze środków obrony. Tego rodzaju środki zmierzają do określonego wyniku postępowania, który zależy od ustaleń faktycznych i ich oceny prawnej. Przedmiotowe środki obrony mają więc służyć podważaniu ustaleń faktycznych lub ocen prawnych przyjętych w procesie pierwotnym. Skoro dopuszczenie takich środków jest wyjątkiem od działania

³⁶ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 242; F. Lent, *Der Umfang...*, s. 129; L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 193; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 178–179; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 90, s. 408–409; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, nb 2, s. 640.

³⁷ L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540.

³⁸ F. Lent, *Der Umfang...*, s. 129; E. Schneider, *Über die Interventionswirkungen im Folgeprozeß*, „Monatsschrift für Deutsches Recht” 1961, nr 1, s. 4; L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 192–193; K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 83–84; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 178–179; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 7, s. 623; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 2, s. 640; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 28, s. 484.

³⁹ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 242; F. Lent, *Der Umfang...*, s. 129; E. Schneider, *Über die Interventionswirkungen...*, s. 4; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 178–179; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 91, s. 409–411; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, nb 2, s. 640; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 7, s. 623.

⁴⁰ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540.

skutku interwencyjnego, to zasadą jest, iż skutek ten wyłącza takie podważanie i stanowi to jego istotną treść⁴¹. Pamiętać także trzeba, że rozstrzygnięcie zawarte w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, które ma wiązać z racji działania skutku interwencyjnego, odnosi się do stosunku prawnego, o którym orzekano w tym procesie, tj. stosunku między interwentem lub przypozywającym a stroną przeciwną, podczas gdy skutek interwencyjny w swym założeniu ma działać przy rozstrzyganiu o stosunku prawnym, którego dotyczy proces wtórny, tj. stosunku między interwentem lub przypozywającym a interwenientem ubocznym lub przepozwanym. Jedynie przyjęcie, że skutek interwencyjny rozciąga się na ustalenia faktyczne i oceny prawne będące podstawą wyroku wydanego w procesie pierwotnym może sprawić, że skutek ten uzyska realne znaczenie przy wydawaniu wyroku w procesie wtórnym, i tym samym pozwolić na realizację celu, dla którego skutek ten jest przewidziany⁴².

Okoliczność, że skutek interwencyjny wyraża się w związaniu w określonym zakresie w procesie wtórnym wyrokiem zapadłym w procesie pierwotnym, nasuwa podobieństwa między tym skutkiem a prawomocnością materialną. Dawniej podobieństwa te powodowały, że skutek interwencyjny utożsamiano z prawomocnością materialną⁴³ lub postrzegano go jako szczególny rodzaj prawomocności materialnej⁴⁴. Współcześnie, jakkolwiek dostrzega się podobny sposób działania skutku interwencyjnego i prawomocności materialnej⁴⁵, to jednak trafnie wskazuje się, że przedmiotowy skutek jest odrębnym, samodzielnym rodzajem skutku wyroku, który ma własne znaczenie i sposób oddziaływania i wobec tego nie może być postrzegany jako odmiana lub szczególny rodzaj prawomocności materialnej⁴⁶. Wynika to z zasadniczych różnic, które istnieją między obu tymi instytucjami⁴⁷.

⁴¹ F. Lent, *Der Umfang*..., s. 129.

⁴² F. Lent, *Der Umfang*..., s. 129; L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung*..., s. 193.

⁴³ Przykłady takiego stanowiska w doktrynie XIX w. podaje K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*..., s. 21.

⁴⁴ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung*..., s. 242.

⁴⁵ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*..., s. 22–23; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar*..., § 68, nb 6, s. 538–539; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar*..., art. 77, nb 2, s. 640; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische*..., art. 77, nb 7, s. 623; J. Klimkowicz, *Interwencja*..., s. 177.

⁴⁶ F. Lent, *Der Umfang*..., s. 129; L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung*..., s. 179–180; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*..., s. 22; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar*..., art. 77, nb 2, s. 640; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar*..., § 68, nb 6, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung*..., § 68, nb 9, s. 369; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische*..., art. 77, nb 7, s. 623; J. Klimkowicz, *Interwencja*..., s. 179.

⁴⁷ F. Lent, *Der Umfang*..., s. 129; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*..., s. 22; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht*..., nb 64, s. 261; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar*..., art. 77, nb 2, s. 640; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische*..., art. 77, nb 7, s. 623; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar*..., § 21, nb 28, s. 484; J. Klimkowicz, *Interwencja*..., s. 178–179.

Inny jest „kierunek” podmiotowego oddziaływania prawomocności materialnej, ponieważ prawomocność materialna działa – pominąwszy wypadki szczególne – między stronami danego procesu, podczas gdy skutek interwencyjny tworzy stan związania wyrokiem między jedną ze stron procesu a jej interwenientem ubocznym lub podmiotem przez nią przypozwanym. Pod względem przedmiotowym prawomocność materialna obejmuje związanie wyłącznie rozstrzygnięciem zawartym w sentencji wyroku, natomiast skutek interwencyjny obejmuje – jak wskazano – również ustalenia faktyczne, które stanowiły jego podstawę, oraz ich ocenę prawną. Wreszcie prawomocność materialna nie może być uchylona w procesie, w którym powoływane jest prawomocne orzeczenie, a skutek interwencyjny może być uchylony w sposób określony w ustawie w razie spełnienia wskazanych w niej warunków (art. 82 *in fine* k.p.c.).

4. Przyjęcie, że skutek interwencyjny powoduje związanie nie tylko rozstrzygnięciem zawartym w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, ale także ustaleniami faktycznymi, na których rozstrzygnięcie to zostało oparte, i ich ocenami prawnymi, sprawia, że konieczne jest wskazanie, które ustalenia faktyczne i oceny prawne objęte są działaniem przedmiotowego skutku. Punktem wyjścia musi być w tym zakresie stwierdzenie, że założeniem działania skutku interwencyjnego jest to, że stan faktyczny, leżący u podłoża stosunku prawnego, na tle którego prowadzony był proces pierwotny, oraz stan faktyczny, stanowiący źródło stosunku prawnego, którego dotyczy proces wtórny, mają wspólne elementy. Ustalenia faktyczne w zakresie tych wspólnych elementów i ich oceny prawne przyjęte w procesie pierwotnym mają znaczenie przy rozpatrywaniu sprawy w procesie wtórnym⁴⁸. Niezbędnym warunkiem jest tu jednak to, aby chodziło o ustalenia faktyczne co do elementów stanowiących te same wycinki rzeczywistości, a nie o ustalenia faktyczne co do elementów będących jedynie takimi samymi lub podobnymi wycinkami rzeczywistości⁴⁹. W rezultacie oceny prawne przyjęte w procesie pierwotnym są wiążące w procesie wtórnym w takim zakresie, w którym w obu procesach na gruncie tych samych wycinków rzeczywistości (faktów) ich przedmiotem są te same kwestie prawne. Nie są zatem wiążące abstrakcyjne oceny prawne, wyrażone przez sąd w procesie pierwotnym bez odniesienia do konkretnego stanu faktycznego⁵⁰.

W drugiej kolejności podkreślić należy, że skutek interwencyjny wyroku wydanego w procesie pierwotnym obejmuje w procesie wtórnym tylko takie ustalenia faktyczne, które dotyczą faktów istotnych dla rozstrzygnięcia zawartego w tym wyroku (art. 227 k.p.c.), i ich oceny prawne⁵¹. Chodzi więc o ustale-

⁴⁸ J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 180.

⁴⁹ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 143–144; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540. Odmienne K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 93.

⁵⁰ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 144.

⁵¹ J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 180; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 30, s. 485.

nia faktyczne, które stanowiły niezbędną podstawę dla rozstrzygnięcia zawartego w wyroku zapadłym w procesie pierwotnym (niem. *tragende Feststellungen*), i ich oceny prawne, a nie o wszystkie ustalenia faktyczne poczynione w tym procesie, poddane przez sąd ocenom prawnym⁵². Skutek interwencyjny nie rozciąga się w związku z tym na ustalenia faktyczne lub oceny prawne stanowiące – z punktu widzenia procesu pierwotnego – jedynie *obiter dicta*, tj. ustalenia faktyczne lub oceny prawne w kwestiach niemających znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, poczynione jedynie przy okazji załatwienia sprawy⁵³. Podobnie skutek interwencyjny nie obejmuje ustaleń faktycznych wykraczających ponad to, co było potrzebne do wydania rozstrzygnięcia, jak również ocen prawnych takich ustaleń (niem. *überschiessende Feststellungen*)⁵⁴. Oczywiście jest również to, że skutek interwencyjny nie może działać w zakresie ustaleń faktycznych i ocen prawnych, które sąd w procesie pierwotnym – celem wyczerpania przytoczeń stron i ich prawidłowej oceny – powinien był poczynić, ale w rzeczywistości tego zaniechał⁵⁵. Działanie omawianego skutku obejmuje natomiast nie tylko ustalenia

⁵² K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 83–84; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 147 i n.; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung*, Köln 2016, § 68, nb 9, s. 321; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 96–99, s. 412–414; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 8, s. 623; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 2, s. 640.

⁵³ L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 193; K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 84; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 148; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 9, s. 321; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 30, s. 485; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 8, s. 623.

⁵⁴ K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 84; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 148–154; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 10, s. 321; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 108–109, s. 418; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 8, s. 623. Por. przykład podany przez J. Klimkowicza, *Interwencja...*, s. 181. Autor trafnie wskazuje, że ustalenie w procesie między powierzającym wykonanie czynności a poszkodowanym winy osoby, której powierzono wykonanie czynności, występującej w tym procesie w charakterze interwenienta ubocznego, nie jest wiążące w późniejszym procesie regresowym między powierzającym a interwenientem ubocznym, gdyż w świetle art. 429 k.c. вина osoby, której powierzono wykonanie czynności, nie jest przesłanką odpowiedzialności powierzającego wobec poszkodowanego.

⁵⁵ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 148; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 8, s. 623; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*,

faktyczne i oceny prawne wprost stanowiące podstawę rozstrzygnięcia zawartego w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, ale także relewantne dla tego rozstrzygnięcia ustalenia faktyczne i ich oceny prawne odnoszące się do kwestii prejudycjalnych⁵⁶.

Problematiczne mogą być wypadki, w których wyrok wydany w procesie pierwotnym został oparty w sposób kumulatywny, alternatywny lub ewentualny na różnych ustaleniach faktycznych lub ocenach prawnych różnych podstaw prawnych. Oprócz stanowiska, że w takich wypadkach skutek interwencyjny nie może dotyczyć wszystkich ustaleń faktycznych i wszystkich ocen prawnych⁵⁷, występuje także zapatrywanie, że w pewnych okolicznościach jest to jednak możliwe. W szczególności zaproponowano, aby w wypadku kumulatywnego albo ewentualnego oparcia wyroku wydanego w procesie pierwotnym na różnych ustaleniach faktycznych lub ocenach prawnych różnych podstaw prawnych skutek interwencyjny co do zasady obejmował wszystkie kumulatywnie albo ewentualnie przyjęte ustalenia faktyczne i oceny prawne podstaw prawnych, jeżeli interwenient uboczny lub przypozywany w procesie tym mógł lub powinien był zwalczać każde z tych ustaleń lub każdą z ocen prawnych⁵⁸. Z kolei w wypadku, w którym sąd w procesie pierwotnym pozostawił otwartą kwestię co do dwóch alternatywnych ustaleń faktycznych, gdyż każde z nich prowadziłoby do tego samego rozstrzygnięcia, skutek interwencyjny może obejmować każde z tych ustaleń tylko wówczas, gdy w procesie wtórnym alternatywność takich ustaleń również skutkowałaby identycznym rozstrzygnięciem⁵⁹.

Rozważany jest również problem, czy i w jaki sposób skutek interwencyjny działa w razie, gdy w procesie pierwotnym fakt istotny dla rozstrzygnięcia sprawy nie został ustalony i wyrok oparty został na regule rozkładu ciężaru dowodu (tzw. *non liquet*)⁶⁰. Rozbieżności w nauce wywołuje to, czy działaniem skutku interwencyjnego objęte jest to, że dany fakt uważa się za nieistniejący⁶¹, czy też obejmuje on wyłącznie ustalenie, że przedmiotowy fakt nie został udowodniony⁶². Ostatnie, dominujące zapatrywanie, które należy podzielić, prowadzi

§ 68, nb 10, s. 321; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 113–114, s. 421–422.

⁵⁶ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540.

⁵⁷ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 15, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 10, s. 321.

⁵⁸ H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 101–103, s. 415–416 i nb 106–107, s. 417–418; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 154–157.

⁵⁹ H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 104–105, s. 416–417; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 156.

⁶⁰ Szczegółowo zagadnienie omawia H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 115–116, s. 422–423.

⁶¹ L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 59, s. 260.

⁶² K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 158–161; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 16, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler,

do tego, że skutek interwencyjny w rozpatrywanej sytuacji działa na niekorzyść interwenienta ubocznego lub przypozywanego wówczas, gdy spoczywa na nich w procesie wtórnym ciężar dowodu co do danego faktu⁶³. Podobnie wątpliwości wywołuje wypadek, w którym w procesie pierwotnym dochodzona była tylko część roszczenia lub w procesie tym zapadł wyrok częściowy. Według jednego stanowiska skutek interwencyjny działa wtedy w procesie wtórnym jedynie w takich granicach, w których jego przedmiot nie wykracza poza część roszczenia rozstrzygniętą wyrokiem wydanym w procesie pierwotnym⁶⁴. Zwolennicy poglądu przeciwnego odrzucają takie ograniczenie, uznając, że skutek interwencyjny działa „niepodzielnie”⁶⁵.

Brzmienie art. 82 k.p.c. jednoznacznie przesądza, że pod względem podmiotowym skutek interwencyjny działa jedynie między interwenientem ubocznym lub przypozywanym z jednej strony a interwentem lub przypozywającym z drugiej strony⁶⁶. Interwenient uboczny jest przy tym objęty skutkiem interwencyjnym zarówno wtedy, gdy w procesie pierwotnym miał pozycję procesową interwenienta niesamoistnego, jak również wtedy, gdy miał status interwenienta samoistnego⁶⁷. Co do zasady bowiem skutek bezpośredni, o którym mowa w art. 81 k.p.c., dotyczący relacji między interwenientem ubocznym a przeciw-

C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 10, s. 321–322.

⁶³ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 160–161; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 16, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 10, s. 321–322. Por. także T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 8, s. 623.

⁶⁴ L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 200–201; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 17, s. 540; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 10, s. 322; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 123–124, s. 428–429.

⁶⁵ P. W. Schäfer, *Nebenintervention und Streitverkündung. Von den römischen Quellen bis zum modernen Zivilprozeßrecht*, Köln–Berlin–Bonn–München 1990, s. 129–132; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 161–166; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 60, s. 260. Zob. także bardziej zniuansowane stanowisko E. Wiesera, *Die Interventionswirkung...*, s. 279 i n.

⁶⁶ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 7, s. 539; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 6, s. 320; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 140, s. 436; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 23, s. 482; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 4, s. 641; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 178.

⁶⁷ H. Walsmann, *Die streitgenössische Nebenintervention*, Leipzig 1905, s. 124–125; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 71, s. 262; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 69, nb 9, s. 325; H.-J. Schultes, (w:) Mün-

nikiem interwenta nie wpływa na skutek interwencyjny między interwenientem ubocznym a interwentem⁶⁸. Nie ma wątpliwości, że skutek interwencyjny nie rozciąga się na relację między interwenientem ubocznym lub przypozywanym a przeciwnikiem interwenta lub przypozywającego w procesie pierwotnym⁶⁹, jak również – tym bardziej – między interwentem lub przypozywającym a ich przeciwnikiem w tym procesie⁷⁰. Podobnie, jak to się przyjmuje w wypadku prawomocności materialnej, uznać należy, że skutek interwencyjny obejmuje także następców prawnych – pod tytułem ogólnym albo szczególnym – interwenienta ubocznego lub przypozywanego z jednej strony oraz interwenta lub przypozywającego z drugiej strony⁷¹.

W literaturze wątpliwości wywołuje problem, czy skutek interwencyjny działa tylko na niekorzyść interwenienta ubocznego lub przypozywanego⁷², czy też należy przyjąć, że jego działanie jest jednak dwustronne, tj. może być – w procesie wtórnym – skierowane nie tylko przeciwko interwenientowi ubocznemu lub

chener Kommentar..., § 69, nb 16, s. 548; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 69, nb 84, s. 484.

⁶⁸ Szczególna sytuacja – w zakresie możliwości i następstw uchylania skutku interwencyjnego – może jednak wystąpić, gdy bezpośredni skutek, o którym mowa w art. 81 k.p.c., obejmuje nie tylko stosunek między interwenientem ubocznym i przeciwnikiem interwenta, ale rozciąga się też na stosunek między interwenientem ubocznym i interwentem; por. M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 69, nb 9, s. 325; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 69, nb 16, s. 548–549. Zob. ponadto dalej w tekście pkt 7.

⁶⁹ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 181–182; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 23, s. 482; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 58, s. 260; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 8, s. 539; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 6, s. 320; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 140, s. 436; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 4, s. 641.

⁷⁰ L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 58, s. 260; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 7, s. 539; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 140, s. 436.

⁷¹ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 194–203; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 7, s. 539; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 7, s. 321; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 143, s. 438–439.

⁷² Tak E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 288–291; K.-P. Martens, *Grenzprobleme...*, s. 82, przypis 16; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 9–12, s. 539–540; P. W. Schäfer, *Nebenintervention...*, s. 132–135; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 6, s. 320. Nawet zwolennicy tego stanowiska podnoszą jednak, że działanie skutku interwencyjnego jest zawsze niepodzielne, tj. zawiera ogół objętych nim ustaleń faktycznych i ich ocen prawnych, choćby w części były one niekorzystne dla interwenta lub przypozywającego.

przypozwanemu, lecz też przeciwko interwentowi lub przypozywającemu (na ich niekorzyść)⁷³. Na rzecz pierwszego zapatrywania powołany może być argument odwołujący się do brzmienia art. 82 k.p.c., skoro mowa w nim o tym, że interwient uboczny nie może w stosunku do strony, do której przystąpił, podnieść zarzutu, że sprawa – w procesie pierwotnym – została rozstrzygnięta błędnie albo że strona prowadziła proces wadliwie, a wyjątki od tych zakazów odniesione zostały tylko do osoby interwenienta. Podobnie w art. 85 k.p.c. mowa o skutkach związanych z interwencją uboczną określonych w art. 82 k.p.c. w stosunku do wezwanego, który nie zgłosił przystąpienia do sprawy. Ponadto ograniczenie działania skutku interwencyjnego tylko do działania na niekorzyść interwenienta ubocznego lub przypozwanego może być uzasadniane względem na to, że interwent lub przypozywający nie powinni być narażeni na ryzyko podwójnej przegranej, tj. najpierw w procesie pierwotnym, a potem w procesie wtórnym⁷⁴. Pogląd o możliwości dwustronnego działania skutku interwencyjnego, tj. zarówno przeciwko interwientowi ubocznemu lub przypozwanemu, jak i przeciwko interwentowi lub przypozywającemu, wspierany jest z kolei odwołaniem do zasady równości procesowej i do jednego z podstawowych założeń, które stanowią przyczynę ustanowienia tego skutku, polegającego na zapobieganiu wydaniu w procesie pierwotnym i procesie wtórnym wyroków mających za podstawę sprzeczne ze sobą ustalenia faktyczne lub oceny prawne⁷⁵. Gdyby skutek interwencyjny miał działać tylko na niekorzyść interwenienta ubocznego lub przypozwanego, a wykluczone miałyby być jego działanie na niekorzyść interwenta lub przypozywającego, wtedy założenie to mogłoby być realizowane jedynie w przypadku, w którym skutek interwencyjny skierowany byłby przeciw interwientowi ubocznemu lub przypozwanemu. Problem należy ocenić jako dyskusyjny, jednak bardziej przekonuje stanowisko, że skutek interwencyjny działa zawsze, tj. nie-

⁷³ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 243–246; E. Schneider, *Über die Interventionswirkungen...*, s. 7–8 (z wyłączeniem wypadku, w którym przypozwany nie zgłosił udziału w procesie pierwotnym); L. Häsemeyer, *Die Interventionswirkung...*, s. 198; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 57, s. 259–260; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 141, s. 437; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 29, s. 484; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 182–194. W nauce polskiej por. M. Waligórski, *Polskie prawo...*, s. 164; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 177.

⁷⁴ Por. na tle zbieżnego w tym zakresie z art. 82 k.p.c. przepisu § 68 niemieckiego ZPO H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 10, s. 539; P. W. Schäfer, *Nebenintervention...*, s. 132–135.

⁷⁵ A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 243–246; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 57, s. 260; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 142, s. 437–438; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 182–194; B. Schneider, (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar...*, § 21, nb 29, s. 484.

zależnie od tego, czy ma być skierowany przeciwko interwenientowi ubocznemu lub przypozywanemu, czy też przeciwko interwentowi lub przypozywającemu⁷⁶.

5. Wystąpienie skutku interwencyjnego w procesie wtórnym między interwenientem lub przypozywanym z jednej strony oraz interwentem lub przypozywającym z drugiej strony zależy od spełnienia dwóch zasadniczych przesłanek. Po pierwsze proces pierwotny musiał zostać rozstrzygnięty prawomocnym orzeczeniem, a po drugie osoba trzecia musiała w tym procesie zgłosić skutecznie interwencję uboczną lub zostać skutecznie przypozywana przez jedną ze stron tego procesu, choćby następnie nie zgłosiła interwencji ubocznej⁷⁷.

Wymaganie, aby proces pierwotny został rozstrzygnięty prawomocnym orzeczeniem, należy rozumieć w ten sposób, że w procesie tym zapadło prawomocne orzeczenie, które go zakończyło i stało się formalnie prawomocne⁷⁸. Sporna jest kwestia, czy może to być jedynie orzeczenie rozstrzygające co do istoty sprawy, tj. wyrok⁷⁹, czy też może chodzić również o orzeczenie o charakterze niemerytorycznym, tj. postanowienie przesądzające jedynie o tym, że sprawa nie mogła zostać rozstrzygnięta co do istoty (odrzucające pozew lub umarzające postępowanie w sprawie)⁸⁰. Należy opowiedzieć się za poglądem, że skutek interwencyjny może przysługiwać tylko orzeczeniu, które ma charakter merytoryczny,

⁷⁶ Stanowisko to wymaga jednak, aby w razie działania skutku interwencyjnego na niekorzyść interwenta lub przypozywającego w drodze analogii stosować art. 82 k.p.c. w zakresie przewidującym możliwość uchylenia tego skutku z powodu braku wiedzy o środkach obrony, z których interwenient uboczny nie skorzystał umyślnie lub przez niedbalstwo. Por. pkt 7 poniżej.

⁷⁷ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 63; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 3, s. 538; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 3–4, s. 320; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 52, s. 395.

⁷⁸ E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 282; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 66–67; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 56, s. 396–397; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320.

⁷⁹ Nauka niemiecka posługuje się w tym zakresie określeniem *Sachurteil*, stanowiącym odpowiednik wyroku w prawie polskim i przeciwstawianego *Prozessurteil*, którym sąd rozstrzyga o niedopuszczalności powództwa i który jest odpowiednikiem odrzucenia pozwu w prawie polskim; por. H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 58, s. 397–398; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 32, s. 267; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320. Analogicznie w nauce szwajcarskiej T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 10, s. 624; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 12, s. 642.

⁸⁰ Tak, choć z ograniczeniami, K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 77–79. W nauce polskiej K. Knoppek, *Exceptio male gestis processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz

tj. wyrokowi⁸¹. W art. 82 k.p.c. mowa o tym, że w procesie wtórnym niedopuszczalny jest zarzut, że w procesie pierwotnym sprawa rozstrzygnięta błędnie, co jest wyraźnym odniesieniem do orzeczenia o meritum sprawy, a nie (także) do orzeczenia jedynie o dopuszczalności orzekania o meritum sprawy. Przyjęcie, że art. 82 k.p.c. przyznaje skutek interwencyjny wyrokowi jako orzeczeniu merytorycznemu zapadającemu w procesie, oznacza, że skutek ten nie przysługuje w żadnym razie postanowieniu o odrzuceniu pozwu⁸² lub o umorzeniu postępowania w sprawie⁸³. W procesie wtórnym nie wystąpi więc skutek interwencyjny, jeżeli proces pierwotny zakończył się odrzuceniem pozwu lub umorzeniem postępowania (np. wskutek zawarcia ugody⁸⁴ lub też cofnięcia pozwu).

Literalne brzmienie art. 82 k.p.c. nie przesądza wprost tego, czy skutek interwencyjny wywołuje tylko wyrok wydany w procesie pierwotnym, który jest niekorzystny dla interwenta lub przypozyskującego, czy może chodzić także o wyrok, który jest korzystny dla interwenta lub przypozyskującego⁸⁵. Repre-

(red.), *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, Warszawa 2016, s. 249. Za otwartą kwestię tę uważa E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 283.

⁸¹ W świetle art. 353², art. 494 § 2 i art. 504 § 2 k.p.c. trzeba to odnieść do prawomocnego nakazu zapłaty, ale w tym wypadku odrębną kwestią jest spełnienie wymagania, aby doszło do zgłoszenia interwencji ubocznej lub też przypozyskania w procesie pierwotnym, w którym został wydany nakaz zapłaty, jak również określenia zakresu związania nakazem zapłaty w procesie wtórnym, w szczególności w odniesieniu do treści ustaleń faktycznych i ich ocen prawnych z uwagi na brak uzasadnienia.

⁸² H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 61, s. 398–399; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 32, s. 267; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 10, s. 622; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 13, s. 642. Odmienne jednak K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249.

⁸³ Odmienne K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249.

⁸⁴ W systemach prawnych, w których proces kończy zawarcie ugody i sąd nie wydaje orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, podkreśla się, że skutek interwencyjny nie powstaje w razie zakończenia procesu w drodze ugody procesowej; zob. m.in. K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 64; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 57, s. 397; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 10, s. 624; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 12, s. 642.

⁸⁵ Kwestię wyraźnie przesądza art. 77 szwajcarskiego ZPO, w świetle którego skutek interwencyjny wystąpi wyłącznie wtedy, gdy wynik procesu pierwotnego jest niekorzystny dla interwenta. Tak samo rzecz się ma ze skutkiem interwencyjnym w następstwie przypozyskania – wynik procesu musi być niekorzystny dla przypozyskującego; por. T. Göksu, (w:) A. Brunner,

zentowane jest zarówno stanowisko, że skutek interwencyjny wywołuje jedynie taki wyrok, który zapadł na niekorzyść interwenta lub przypozywającego⁸⁶, jak również pogląd, że kwestia, czy wyrok jest korzystny czy niekorzystny dla interwenta lub przypozywającego, nie ma znaczenia dla przypisania mu tego skutku⁸⁷. Bardziej przekonuje zapatrywanie, że w procesie wtórnym skutek interwencyjny wywołuje każdy wyrok wydany w procesie pierwotnym, niezależnie od tego, czy jest on niekorzystny, czy też korzystny dla interwenta lub przypozywającego⁸⁸, choć sytuacje, w których skutek interwencyjny wyroku korzystnego dla interwenta lub przypozywającego będzie miał zastosowanie, mogą wystąpić stosunkowo rzadko⁸⁹.

Skutek interwencyjny może wywoływać wyrok zwykły, częściowy⁹⁰, uzupełniający⁹¹, końcowy lub łączny. Chociaż część nauki zajmuje odmienne stanowisko⁹², to trzeba uznać, że skutek interwencyjny może przysługiwać również

D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 5, s. 622; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 20–24, s. 643–644. Za niekorzystny dla interwenta uważany jest jednak również wyrok, gdy interwent wprawdzie wygrał, ale było to wynikiem podniesienia przez niego zarzutu potrącenia. Zob. w związku z tym przypis 89.

⁸⁶ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320.

⁸⁷ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung*, s. 67–70; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 63–65, s. 399–400.

⁸⁸ Nie przeczy temu art. 84 § 1 k.p.c., który odwołuje się do niekorzystnego rozstrzygnięcia dla strony, która ma dokonać przypozywania. Chodzi tu o przesłankę dokonania przypozywania, a nie o przesłankę wystąpienia skutku interwencyjnego, do którego odsyła art. 85 k.p.c.; por. na tle § 72 ust. 1 niemieckiego ZPO, będącego odpowiednikiem art. 84 § 1 k.p.c., H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 64, s. 400.

⁸⁹ Przykładem takiej sytuacji może być ta, w której w procesie pierwotnym sąd przesądził istnienie roszczenia strony przeciwnej wobec interwenta, a interwent wygrał jedynie dlatego, że podniósł zarzut potrącenia; por. H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 64, s. 400.

⁹⁰ H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 12, s. 642; K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249.

⁹¹ K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249.

⁹² Przeciwno przyznaniu skutku interwencyjnego (z pewnymi wyjątkami) wyrokom z uznania, zaocznym oraz na podstawie zrzeczenia się roszczenia wypowiedają się m.in. E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 282; H.-P. Mansel, (w:) B. Wiczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 60, s. 398.

wyroкови zaocznemu⁹³ i wyrokowi, który został wydany na podstawie uznania roszczenia (powództwa)⁹⁴. Zgodzić się ponadto należy z zapatrywaniem, że skutek interwencyjny w procesie wtórnym może wywoływać wydany w procesie pierwotnym wyrok wstępny⁹⁵. Jest ponadto oczywiste, że skutek interwencyjny przysługuje wyrokowi wydanemu w procesie pierwotnym niezależnie od tego, czy jest to wyrok uwzględniający czy oddalający powództwo. Formalnie nie ma przeszkód, aby wyrok zapadły w procesie pierwotnym, wywoływał skutek interwencyjny w procesie wtórnym, choćby nie zostało sporządzone jego uzasadnienie⁹⁶. W takim wypadku problematyczne może jednak być określenie treści ustaleń faktycznych i ocen prawnych, które miałyby być objęte tym skutkiem. W każdym razie nie byłoby jednak problemu z określeniem treści samego rozstrzygnięcia, które jest zawarte w takim wyroku⁹⁷.

Brzmienie art. 82 oraz art. 85 k.p.c. jednoznacznie wskazuje na to, że koniecznym warunkiem tego, aby wyrok wydany w procesie pierwotnym wywołał skutek interwencyjny w procesie wtórnym, jest to, aby w procesie pierwotnym osoba trzecia była interwenientem ubocznym, względnie została do tego procesu przypozwana przez stronę, choćby nie zgłosiła następnie interwencji ubocznej. Skutek interwencyjny nie wystąpi więc w sytuacji, w której osoba trzecia, mogąca być interwenientem ubocznym lub zostać przypozwana, nie zgłosiła interwencji ubocznej w procesie pierwotnym lub nie została przypozwana do niego przez stronę⁹⁸.

Warunek, aby osoba trzecia była interwenientem ubocznym w procesie pierwotnym, należy uznać za spełniony w sytuacji, w której osoba ta zgłosiła inter-

⁹³ Por. bliżej K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 75–77. Zob. też K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249.

⁹⁴ Tak – z ograniczeniem jednak tylko do samego rozstrzygnięcia zawartego w takim wyroku – np. K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 74–75. Zob. też K. Knoppek, *Exceptio...*, s. 249.

⁹⁵ Por. w odniesieniu do niemieckiego *Grundurteil*, będącego odpowiednikiem polskiego wyroku wstępnego, K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 71–74; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 5, s. 538; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 61, s. 399; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 4, s. 320. W literaturze polskiej K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 249. Odmienne E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 282.

⁹⁶ Odmienne na tle prawa niemieckiego w odniesieniu do wypadków, w których ustawa nie przewiduje w ogóle uzasadnienia lub jego skróconą formę, H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 59, s. 398.

⁹⁷ Por. H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 59, s. 398.

⁹⁸ Tak wyraźnie M. Jędrzejewska (aktualizacja K. Weitz), (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016, art. 82, uw. 7, s. 509. Zob. jednak niejasne w tym zakresie uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2013 r., III CZP 108/12, OSNC 2013, nr 9, poz. 107.

wencję uboczną i nie doszło do jej usunięcia z procesu pierwotnego w następstwie prawomocnego uwzględnienia opozycji (por. art. 78 § 3 zd. drugie k.p.c.)⁹⁹. Nie wnikając w tym miejscu w to, czy sąd w pewnych okolicznościach może nie dopuścić interwenienta ubocznego do udziału w sprawie z urzędu¹⁰⁰, przyjąć należy, że skutek interwencyjny nie wystąpi, jeżeli sąd w taki sposób w praktyce postąpi. Na wystąpienie skutku interwencyjnego nie ma natomiast wpływu to, że osoba trzecia najpierw zgłosiła interwencję uboczną w procesie pierwotnym, a następnie ją cofnęła¹⁰¹. Jeżeli zatem osoba trzecia zgłosiła interwencję uboczną, a po pewnym czasie ją wycofała, to w procesie wtórnym wyrok będzie korzystał ze skutku interwencyjnego¹⁰². Bez znaczenia jest także to, czy osoba trzecia po zgłoszeniu interwencji ubocznej podejmowała w procesie pierwotnym jakiejkolwiek czynności procesowe, czy też pozostawała bierna. Skutek interwencyjny nie jest bowiem uzależniony od tego, aby interwenient uboczny był aktywny w procesie pierwotnym¹⁰³.

W procesie wtórnym sąd nie bada, czy interwencja uboczna zgłoszona przez osobę trzecią w procesie pierwotnym była dopuszczalna, tj. czy osoba ta rzeczywiście miała interes prawny w wygraniu sprawy przez stronę, do której przystąpiła (art. 76 k.p.c.)¹⁰⁴. Inaczej rzecz się ma z kolei z wypadkiem, w którym w procesie pierwotnym nastąpiło przypozwanie osoby trzeciej. W zakresie, w którym dopuszczalność przypozwania dokonanego przez stronę procesu pierwotnego nie podlega badaniu przez sąd w tym procesie pod kątem spełnienia

⁹⁹ H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 67–68, s. 401–402, i nb 78–79, s. 405; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 99–102; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 3, s. 320; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 4, s. 538; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259.

¹⁰⁰ Zob. w tym zakresie orzecznictwo i doktrynę powołane przez M. Jędrzejewską (aktualizacja K. Weitz), (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, art. 78, uw. 9, s. 502.

¹⁰¹ Co do dopuszczalności cofnięcia interwencji ubocznej por. S. Gołąb, *Interwencja uboczna (ciąg dalszy)*, „Palestra” 1934, nr 8, s. 467–468; J. Klimkowicz, *Interwencja...*, s. 129–130.

¹⁰² L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 3, s. 320; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 4, s. 538. Odmiennie K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 102–107; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 128, s. 430; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 6, s. 641.

¹⁰³ L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 55, s. 259; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 4, s. 538; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 6, s. 641.

¹⁰⁴ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 107–109; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 69–70, s. 402–403; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 3, s. 320.

przesłanek określonych w art. 84 § 1 k.p.c.¹⁰⁵, badanie takie musi być dokonane dopiero w procesie wtórnym¹⁰⁶.

6. Zarówno z art. 82 k.p.c., jak i z art. 85 k.p.c. nie wynika, czy sąd w procesie wtórnym bierze pod uwagę skutek interwencyjny wyroku wydanego w procesie pierwotnym z urzędu, czy też jedynie na zarzut jednej ze stron, tj. interwenta ubocznego lub przypożwanego albo interwenta lub przypozywającego. W nauce dominuje jednak przekonujące zapatrywanie, że przedmiotowy skutek jest uwzględniany przez sąd w procesie wtórnym zawsze z urzędu¹⁰⁷. Zapatrywanie to ma uzasadnienie w tym, że chodzi tu o skutek wyroku, który został uregulowany między innymi w interesie publicznym, tj. w celu zapobiegnięcia wydaniu w procesie pierwotnym i w procesie wtórnym wyroków mających za podstawę sprzeczne ze sobą ustalenia faktyczne lub oceny prawne¹⁰⁸. Na jego rzecz podnosi się również argument, że skutek interwencyjny, chociaż nie może być utożsamiany z prawomocnością materialną, to jednak wykazuje w stosunku do niej daleko idące podobieństwo. Przemawia to za tym, aby – podobnie jak to jest z prawomocnością materialną – sąd uwzględniał go z urzędu, niezależnie od tego, czy którakolwiek ze stron procesu wtórnego powoła się na niego, czy też nie¹⁰⁹.

Odrębną kwestią jest to, czy skutek interwencyjny podlega dyspozycji stron procesu wtórnego, tj. czy mogą one uzgodnić uchylenie tego skutku mimo spełnienia przesłanek jego działania albo – wręcz przeciwnie – jego ustanowienie mimo niespełnienia tych przesłanek. Jakkolwiek w doktrynie często wyrażane są poglądy sprzyjające poddaniu dyspozycji stron skutku interwencyjnego¹¹⁰,

¹⁰⁵ Zob. A. Gołąb, *Przypożwanie...*, s. 115.

¹⁰⁶ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 112–130; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 74, nb 15, s. 591–593; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 28, s. 267; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 74, nb 8, s. 562.

¹⁰⁷ Zob. na tle odpowiednich regulacji obcych E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 288; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 209–210; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 163, s. 449; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 23, s. 542; E. Staehelin, S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 7, s. 641; T. Göksu, (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische...*, art. 77, nb 4, s. 622 (z zastrzeżeniami). Odmienne, jak się wydaje, E. Schneider, *Über die Interventionswirkungen...*, s. 5.

¹⁰⁸ E. Wieser, *Die Interventionswirkung...*, s. 288; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 210; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 163, s. 449.

¹⁰⁹ K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 210; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 163, s. 449; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 23, s. 542.

¹¹⁰ Zob. m.in. E. Schneider, *Über die Interventionswirkungen...*, s. 5–6; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht...*, nb 67, s. 261; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 168, s. 450 i nb 169, s. 452; M. Vollkommer, (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 13–14, s. 323; E. Staehelin,

to jednak bardziej przekonuje stanowisko, że umowy stron co do tego skutku są niedopuszczalne. Za decydujący należy uznać w tym zakresie argument, że chodzi o skutek wyroku jako aktu stosowania prawa, regulowany prawem publicznym i ustanowiony w dużej mierze w interesie publicznym¹¹¹.

7. Mimo spełnienia obowiązujących przesłanek wystąpienia skutku interwencyjnego nie zawsze zaistnieje sytuacja, w której skutek ten będzie działał w procesie wtórnym. Przepis art. 82 k.p.c. stanowi bowiem wprawdzie, że interwenient uboczny nie może w stosunku do strony, do której przystąpił, podnieść zarzutu, że sprawa – w procesie pierwotnym – została rozstrzygnięta błędnie (*exceptio male iudicati processus*) albo że strona ta prowadziła ten proces wadliwie (*exceptio male gesti processus*), jednak dopuszcza zarazem pewne wyjątki, tj. przewiduje wypadki, w których możliwe jest uchylenie – w pewnych granicach – działania skutku interwencyjnego w procesie wtórnym¹¹². Jakkolwiek przepis art. 82 k.p.c. wskazuje – literalnie rzecz biorąc – dwa takie wypadki, to w rzeczywistości przyjmuje się, że uchylenie skutku interwencyjnego możliwe jest w trzech sytuacjach¹¹³. Po pierwsze, chodzi o wypadek, w którym interwenient uboczny przystąpił w takim stanie sprawy, że nie mógł już korzystać z określonych środków obrony w procesie pierwotnym. W razie, gdy skutek interwencyjny jest następstwem przypozwania osoby trzeciej przez stronę procesu pierwotnego, punktem odniesienia dla oceny możliwości korzystania przez nią ze środków obrony w tym procesie jest chwila, w której przystąpienie przez nią do tego procesu w charakterze interwenienta ubocznego stało się możliwe, choćby takiego przystąpienia nie zgłosiła (art. 85 k.p.c.). Po drugie, interwenient uboczny względnie przypozwany może – celem uchylenia działania skutku interwencyjnego w procesie wtórnym – wykazywać, że z określonych środków obrony w procesie pierwotnym nie skorzystał, gdyż nie były mu znane, a strona, do której przystąpił lub która dokonała przypozwania, nie skorzystała z nich umyślnie lub przez niedbalstwo. Po trzecie, interwenient uboczny lub przypozwany w procesie wtórnym może wykazywać,

S. Schweizer, (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar...*, art. 77, nb 10–11, s. 642.

¹¹¹ Por. K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 248–255; H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 23, s. 542 (autorzy wykluczają skutki procesowe umów dotyczących skutku interwencyjnego, dopuszczają jednak skutki materialnoprawne takich umów).

¹¹² Problematyka ta wymaga odrębnej analizy, która wykraczałaby poza ramy niniejszego opracowania; por. na temat *exceptio male gesti processus* m.in. H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 19–22, s. 541–542; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 175–180; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 144–159, s. 439–448. W literaturze polskiej E. Wengerek, *Zarzut wadliwie prowadzonego procesu*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1966, nr 5, s. 150 i n.; W. Broniewicz, *Jakie zmiany...*, s. 22–23 i 25–26; J. Klimowicz, *Interwencja...*, s. 170–176; K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 240 i n.

¹¹³ W. Broniewicz, *Jakie zmiany...*, s. 23; J. Klimowicz, *Interwencja...*, s. 173; K. Knoppek, *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 243.

że w procesie pierwotnym nie mógł korzystać ze środków obrony, ponieważ było to lub byłoby sprzeczne z czynnościami i oświadczeniami interwenta lub przypozywającego w tym procesie (art. 79 zd. drugie k.p.c.)¹¹⁴. Nie dotyczy to jednak interwenienta ubocznego samoistnego lub przypozwanej osoby trzeciej, która – w razie zgłoszenia w procesie pierwotnym na skutek przypozwania interwencji ubocznej – byłaby takim interwenientem (por. art. 81 k.p.c.)¹¹⁵. Jeżeli zgodzić się z tezą, że skutek interwencyjny w procesie wtórnym działa nie tylko na niekorzyść interwenienta ubocznego lub przypozwanego, ale także na niekorzyść interwenta lub przypozywającego, drugi z przedstawionych powyżej wypadków możliwości uchylenia tego skutku należy *mutatis mutandis* odnieść do interwenta lub przypozywającego (art. 82 k.p.c. – w tym zakresie – *per analogiam*)¹¹⁶.

BIBLIOGRAFIA

- Bálasits A., *Szkic do rozprawy o t. zw. niezawisłej interwencji ubocznej na tle § 20 p.c.*, „Reforma Sądowa” 1903, nr 7–12
- Broniewicz W., *Jakie zmiany w instytucjach interwencji ubocznej i przypozwania wprowadził nowy k.p.c. i kodeks cywilny?*, „Palestra” 1966, nr 10
- Bruns R., *Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozessordnung*, (w:) H. W. Fasching, W. Kralik (red.), *Festschrift für Hans Schima zum 75. Geburtstag*, Wien 1969
- Calvaros C., *Urteilstwirkungen zu Lasten Dritter*, Bielefeld 1978
- Czech B., (w:) A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, Warszawa 2016
- Diedrich K., *Die Interventionswirkung – Ausprägung eines Konzepts zivilprozessualer Bindungswirkung*, Frankfurt am Main 2001
- Dorpalen A., *Gibt es eine Interventionswirkung zuungunsten der unterstützten Hauptpartei?*, „Judicium” 1933, nr 5
- Fierich F. K., *Strony i ich zastępcy*, (w:) *Polska procedura cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem*, przedruk wyczerpanych druków z r. 1921 i 1923, t. I, Warszawa 1928
- Göксу T., (w:) A. Brunner, D. Gasser, I. Schwander (red.), *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO). Kommentar*, Zürich–St. Gallen 2016

¹¹⁴ W. Broniewicz, *Jakie zmiany...*, s. 23; J. Klimowicz, *Interwencja...*, s. 173; K. Knoppek, *Exceptio male gestī processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio...*, s. 243. Sytuację tę – inaczej niż art. 82 k.p.c. – wprost przewiduje § 68 niemieckiego ZPO; por. H.-J. Schultes, (w:) *Münchener Kommentar...*, § 68, nb 21, s. 541–542; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 151–152, s. 443–444; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 179–180.

¹¹⁵ H. Walsmann, *Die streitgenössische...*, s. 239; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 69, nb 85, s. 485.

¹¹⁶ Por. A. Dorpalen, *Gibt es eine Interventionswirkung...*, s. 245–246; K. Ziegert, *Die Interventionswirkung...*, s. 194; H.-P. Mansel, (w:) B. Wieczorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung...*, § 68, nb 141, s. 437, i nb 158, s. 448.

- Gołąb S., *Uwiedomienie o sporze i wskazanie poprzednika*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, nr 4
- Gołąb A., *Przypozwanie w procesie cywilnym (art. 84–85 k.p.c.)*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1
- Gołąb S., *Interwencja uboczna (ciąg dalszy)*, „Palestra” 1934, nr 8
- Hahn Z., *Charakter prawny stanowiska interwenienta ubocznego w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1938, nr 10
- Häsemeyer L., *Die Interventionswirkung im Zivilprozeß – prozessuale Sicherung materiellrechtlicher Alternativverhältnisse*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1971, t. 84, nr 2
- Janowicz A., *O interwencji t.z. ubocznej w procesie cywilnym*, Warszawa 1882
- Jędrzejewska M. (aktualizacja Weitz K.), (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016
- Jodłowski J., (w:) J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, t. 1, Warszawa 1989
- Kahl A., *Die Streitverkündung*, Wien 1998
- Kann R., *Die polnische Zivilprozessordnung. Erster Hauptteil: Streitverfahren nebst Einführungsverordnung*, Berlin 1933
- Klimkowicz J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 15 stycznia 1963 r.*, 3 CR 1008/61, „Nowe Prawo” 1964, nr 5
- Klimkowicz J., *Interwencja uboczna według kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972
- Knoppek K., *Exceptio male gesti processus*, (w:) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, Warszawa 2016
- Korzonek J., *Interwencja uboczna*, (w:) *Przyczynki do polskiego procesu cywilnego*, Kraków 1931
- Lent F., *Der Umfang der Interventionswirkung des § 68 ZPO*, „Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht” 1940
- Mansel H.-P., (w:) B. Wiczeorek, R. A. Schütze (red.), *Zivilprozessordnung und Nebengesetze. Großkommentar*, t. 2, cz. 1, Berlin–Boston 2018
- Martens K.-P., *Grenzprobleme der Interventionswirkung*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1972, t. 85, nr 1
- Miączyński A., *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, Warszawa–Kraków 1974
- Peiper L., *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, t. I, Kraków 1934
- Projekt kodeksu postępowania cywilnego oraz przepisów wprowadzających*, Warszawa 1964
- Puternicki A., *Przypozwanie*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1933, nr 35
- Rosenberg L., Schwab K. H., Gottwald P., *Zivilprozessrecht*, München 2010
- Rylski P., *Udział osób trzecich w procesie cywilnym – perspektywa kodyfikacyjna*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014
- Sądowe postępowanie cywilne. Opracowano na podstawie wykładów pp. Profesorów Uniwersytetu Warszawskiego oraz ustawy postępowania cywilnego*, Warszawa 1926
- Schäfer P. W., *Nebenintervention und Streitverkündung. Von den römischen Quellen bis zum modernen Zivilprozeßrecht*, Köln–Berlin–Bonn–München 1990

- Schmidt A., *Die Neue Ungarische Civilprozeßordnung*, Leipzig 1911
- Schneider B., (w:) H. W. Fasching, A. Konecny (red.), *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*, t. 2, cz. 1, Wien 2015
- Schneider E., *Über die Interventionswirkungen im Folgeprozeß*, „Monatsschrift für Deutsches Recht” 1961, nr 1
- Schultes H.-J., (w:) *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, t. 1, München 2016
- Siedlecki W., (w:) J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958
- Staehelin E., Schweizer S., (w:) T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (red.), *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*, Zürich–Basel–Genf 2013
- Stelmachowski B., *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, t. 1, Poznań 1923
- Sutter-Somm T., *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Zürich–Basel–Genf 2012
- Ustawa postępowania sądowego cywilnego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim*, oprac. W. Miszewski, S. Goldstein, W. Przedpełski, W. Żywicki, O. Fedorowicz, S. Frankenstein-Sieczkowski, Warszawa 1926
- Vollkommer M., (w:) R. Geimer, R. Greger, K. Herget, H.-J. Heßler, C. Lückemann, K. Stöber, M. Vollkommer, C. Festkorn, A. Lorenz, *Zöller Zivilprozessordnung*, Köln 2016
- Waligórski M., *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947
- Walsmann H., *Die streitgenössische Nebenintervention*, Leipzig 1905
- Waśkowski E., *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932
- Weitz K. (rec.), Ulrike von Paris, *Die Streitverkündung im europäischen Interventionrecht*, *Berliner Schriften zum internationalen und ausländischen Privatrecht*, hrsg. von Helmut Grothe, Peter Lang. Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2011, s. XXX + 178, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 4
- Weitz K., *Skutki uznania zagranicznego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 9
- Wengerek E., *Żarzut wadliwie prowadzonego procesu*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1966, nr 5
- Werhanowski W., *O interwencji ubocznej*, Lwów 1903
- Wieser E., *Die Interventionswirkung nach § 68 ZPO*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 1966, t. 69, nr 3–4
- Ziegert K., *Die Interventionswirkung*, Tübingen 2003

JUDGMENT INTERVENING EFFECT IN CIVIL PROCEEDINGS

Summary

This article examines the judgment intervening effect. It is an effect of a judgment issued in the dispute in which third-party intervened in support of a party to that dispute

or in which third party acceded to the dispute upon notice. That effect operates in further proceeding between an intervenor and supported party or between summoned party and party who filled a notice. The judgment intervening effect has a procedural nature and may not be disposed by parties. Upon that effect judgment's sentence and its factual and legal grounds are binding. The effect operates to the benefit as well as to the detriment of involved parties. Judgment intervening effect is taking into consideration *ex officio* and may be waived in exceptional circumstances.

KEYWORDS

intervening effect, indirect intervention, third-party intervention in support of a party to a dispute, third party summons, binding force

SŁOWA KLUCZOWE

skutek interwencyjny, interwencja uboczna, przypoźwanie, prawomocność materialna